

EFTERUDDANNELSE I IDÉHISTORIE FOR HTX- UNDERVISERE

Samlet portefølje

Anders Juul Hylle
ahj@aarhustech.dk

Portefølje 1 - undervisningsforløb om fascisme, nazisme og nationalisme

Formål:

Et historisk orienteret forløb om nazismen og den fascistiske nationalismes opståen i Europa efter 1. verdenskrig. Der vil være et særligt fokus på nazismen med afstikkere til den italienske fascisme.

Indhold:

Faglige mål:

Analysere konkrete faglige problemstillinger under inddragelse af forskelligartet historisk materiale

Diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver, herunder reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende

Kernestof:

Samspillet mellem ideer, teknologier, samfund og videnskab, herunder teknologisk videnskab.

Forskellige tilgange til anvendelser af teknologi, ideer og historie.

Metode:

Arbejdsformer:

Klasseundervisning, gruppearbejde, skriftligt arbejde

Materialer:

Baggrundstekster:

Jens Aage Poulsen om historiebrug http://www.falihos.dk/gen_upload/69025_historiebrug_-_jens_aage_poulsen_-_historie_og_samfundsfag_3-14.pdf

Historiebrug fra Historielab <http://historielab.dk/historiebrug/>

Kernetekst:

Verden efter 1914 s. 237-244

Kildetekst: Verden efter 1914 s. 269-271 (Nürnberglovene samt beretningen "Hvad skal jøden med et klaver" som omhandler en drengs erindringer om hvad han oplevede dagen efter krystalnatten 9/10 november 1938.

Dokumentar:

Den fascistiske æra om Italien under Mussolini, findes på cfu.

Goebbels' "totale krig" tale <https://www.youtube.com/watch?v=pJUOu63KLpA>

Den tyske hær vender tilbage til Berlin i 1918 <https://www.youtube.com/watch?v=pixlwUvasJ0>

Tyske soldater overgiver sig i Berlin maj 1945 <https://www.youtube.com/watch?v=vrmC9recWEY>

Lærerens egne tekster:

Benedict Anderson: Imagined Communities – Reflections on the Origin and Spread of Nationalism (fra kompendiet)

Michael McGuire: Mythic Rethoric in *Mein Kampf*: A Structural Critique, trykt i Quarterly Journal of Speech, nummer 63, februar 1977.

Evaluering:

På klassen – der udleveres et "Tip 13 rigtige" ark, hvor eleverne præsenteres for tre svarmuligheder til 13 forskellige spørgsmål/påstande. Der gives tid til at besvare dette ark på klassen, hvorefter der foretages en mundtlig, formativ evaluering på klassen.

Refleksioner over forløbet

Tanken bag det ovenfor skitserede forløb er for det første at bidrage til elevernes generelle dannelse og bevidsthed om hvordan man ved hjælp af "kreativt" historiebrug, kan præge en befolkning og påvirke den til at tænke på en bestemt måde om sig selv og andre. Der vil være fokus på skabelsen af en flokmentalitet og ideen om at tilhøre en nation som adskiller sig fra alle andre ved hjælp af nogle konkrete træk, her for eksempel kendetegnet ved det nazistiske fokus på det ariske menneske som et overmenneske som har ret, nærmest pligt, til at underlægge sig andre og kæmpe for at udvide sin indflydelse.

Målet er at gøre eleverne bevidste om de tendenser der kan ses i retorikken hos periodens store agitatorer, Mussolini, Hitler og Goebbels.

Samtidig ønsker jeg at gøre dem bevidste om at fascismen ikke udelukkende er et tysk fænomen, men faktisk noget der opstår et helt andet sted og breder sig nord- og vestpå gennem Europa.

Jeg har også et ønske om at gøre eleverne til kritiske og skeptiske samfundsborgere og få deres øjne op for den tendens jeg synes man kan se flere steder i verden i dag, at både venstre- og højrenationalistiske bevægelser vinder frem og bliver mere og mere populære. Her tænker jeg på det der sker i store dele af den vestlige verden i forhold til den højrenationalistiske fremmarch, mens jeg meget specifikt tænker på især Venezuela i forhold til den venstrenationale bevægelse – her vil jeg også kunne komme omkring Nordkorea og stalinisme, mangler dog en god kilde til emnet, især en det giver mening at sætte eleverne til at læse¹.

¹ Den bedste jeg har lige nu er Britannicas artikel om emnet. <https://www.britannica.com/topic/Stalinism>

Refleksioner over materialer

De tekster jeg har valgt til brug på klassen har jeg valgt for at finde nogle tekster som formidler den nødvendige viden på et tilstrækkeligt højt didaktisk niveau, samtidig med at jeg ikke giver dem nogle tekster som de ikke kan forstå.

De to baggrundstekster minder meget om hinanden, men fylder også hinandens huller. Samtidig er de på et fagligt niveau, hvor eleverne kan være med uden de store problemer, i modsætning til eksempelvis Andersens tekst, som jeg har taget med som en tekst jeg selv kan tage udgangspunkt i.

Jeg har tidligere brugt teksterne fra "Verden efter 1914" med stor succes på et HF enkeltfagshold og jeg forestiller mig ikke at det vil give store problemer at overføre det til HTX. Min erfaring med brugen af Nürnberg-lovene er at eleverne er rystede over at man kan tillade sig at lovgive på den måde, hvilket kan give anledning til mange interessante diskussioner på klassen. Det samme gør sig gældende med den anden kildetekst, hvor man også kan diskutere hvordan man forrår en befolkning og hen ad vejen ensretter tankegangen, men også hvordan dette kan modarbejdes ved at folk oplever noget de ikke finder rimeligt, som her hvor skoledrengen har en oplevelse som han ikke synes giver mening, da han aldrig har oplevet noget negativt i forhold til de jøder det går ud over, han får i princippet medlidenhed med dem.

Talen har jeg med for at give et indtryk af den fortælling som nazisterne brugte for at retfærdiggøre deres kamp og deres synspunkter. Her er brugen af historien for at fremhæve specifikke hændelser for og kvaliteter i det tyske folk også tydelig.

De to andre korte klip som viser den tyske hær i Berlin i henholdsvis 1918 og 1945 tænker jeg at bruge som forklaring på hvordan dolkestødsmyten kunne få stor opbakning i den brede befolkning og hvordan nazisterne kunne bruge den i deres opbygning af en fortælling om at det tyske folk og den tyske hær blev svigtet i 1918 og hvordan en konspiration førte til nederlaget i første verdenskrig. Videoen fra 1918 viser i princippet en sejrende hær der vender hjem, i hvert fald bliver hæren tiljuble af folket, hvilket let kan tolkes som at man har vundet. Videoen fra 1945 viser til gengæld en stærk sovjetisk hær, som kører gennem Berlins gader i kampvogne mens tyske soldater overgiver sig, altså et tydeligt udtryk for at man har tabt krigen. Flere historikere har påpeget at det at de allierede efter første verdenskrig tillod den tyske hær at marchere gennem Berlin, bidrog til at det tyske folk ikke forstod hvorfor man blev pålagt hele krigsskylden og de voldsomme erstatninger man blev påtvunget at skulle betale.

Dokumentaren har jeg valgt for at give en intro til forløbet, hvor man kan få forklaret flere af de centrale begreber og for at give eleverne en baggrundsviden. Samtidig er den også tilpas interessant til at kunne vække en generel interesse for emnet.

Et af formålene med mit forløb er at få eleverne til at forstå hvor effektivt man kan skabe en myte om sig selv, en anden person, en nation eller noget helt fjerde og ved hjælp af denne myte påvirke folks tankegang og stille sig selv og ens egne synspunkter og holdninger i et bestemt lys. For at forklare det, har jeg valgt at bruge Michael McGuires essay om mytologien i Mein Kampf. Essayet starter med en gennemgang af enkelte andre forskeres negative syn på retorikken i og opstilling af Mein Kampf². McGuire vælger i stedet for at se på Mein Kampf som en mytologisk fortælling efter Levi-Strauss' forbillede. På den måde gør han

² For eksempel kan nævnes William Shirer, Konrad Heiden, Werner Maser og Kenneth Burke

op med andres kritik af Mein Kampfs fortælle-mæssige værdi og forklarer i stedet hvordan Hitler brugte bogen til at opbygge en myte om hans egen opvækst, deltagelse i krigen osv. som en mytologisk fortælling hvori hovedpersonen (Hitler) kæmper mod overmagten og afdækker de mange marxistisk-jødiske konspirationer som kulminerede i Tysklands nederlag i første verdenskrig. Denne analyse vil jeg bruge på klassen, for derigennem at vise eleverne hvordan Hitler ved at fremstille sig selv som en anden Herkules, eller nok mere rammende en anden Faust, formår at opbygge en nazistisk mytologi, som senere overtages af andre af nazistpartiets store talere, som for eksempel Goebbels. På den måde hænger denne tekst også godt sammen med talen om den totale krig, da talen er en videreførelse og tilbygning til myten om Hitler, Tyskland og det nazistiske partis retmæssighed. Her giver det også mening at komme ind på dolkestødsmyten og hvordan Hitler italesætter det tyske folk som et stolt, stærkt folk som blev svigtet af magthaverne og de marxistisk-jødiske konspiratorer da det allermest havde brug for deres støtte.

Dolkestødsmyten er også et godt eksempel på nazisternes historiebrug og deres selvscenesættelse, som passer godt i forhold til at bruge Benedict Anderson og hans tekst om Imagined Communities. I forhold til Anderson giver det rigtig god mening at komme ind på nogle overvejelser om hvordan man "skaber" nationalismen og følelsen af at høre til en nation. Anderson opstiller det paradoks at man som historiker ser nationer som noget relativt nyt, mens man som nationalist ser nationen som noget oldgammelt.

Hvordan disse divergerende opfattelser kan opstå er netop rigtigt interessante når man ser på både Italien og Tyskland. Det moderne Italien blev forenet i 1861 mens det for Tysklands vedkommende blev samlet i 1871, altså to nationer som var unge i 1920'erne hvor Hitler skrev Mein Kampf og Mussolini tog magten i Italien. På trods af dette forsøger de begge at spore deres nationer langt tilbage i historien, i Mussolinis eksempel med udgangspunkt i Romerriget, mest tydeligt med hans forsøg på at genskabe Romerrigets erobringer, især i Nordafrika. Hitler lægger et andet fokus, som er på folkeslag og kampen mellem forskellige folkeslag. Baggrunden for dette er formentlig at Tyskland ikke har den samme historiske tradition at se tilbage på, som italienerne har. Dog italesætter nazisterne stadig den tyske historie i forhold til at det nazistiske Tyskland bliver italesat som det tredje rige, hvilket logisk må betyde at der har været to riger tidligere i historien, som man bygger videre på. De to riger der er tale om er Det Tysk-Romerske Rige (962-1806) og Det Tyske Kejserrige (1871-1919). Ved at lægge sig op ad disse to riger kan Hitler i endnu højere grad trække på fortællingen om det tyske folks ret til at herske over store dele af Europa samt dets berettigelse til Lebensraum.

Øvrige refleksioner

Selve forløbet forventer jeg vil skabe en interesse for de nationalistiske strømninger og skabelsen af det Europa vi kender i dag. Jeg håber, som tidligere nævnt, at forløbet vil give eleverne en bedre forståelse for hvad der første til anden verdenskrig og også at det vil gøre dem bedre i stand til at forstå hvad der sker i Europa i dag, hvor man netop ser en blanding af stærke nationalistiske bevægelser samt nogle meget samarbejdsorienterede bevægelser – her i den forstand at de er meget for EU-samarbejdet, i de fleste europæiske lande. Dette kommer stærkest til udtryk i Storbritannien, i forhold til Brexit.

Evalueringsformen, som kan synes speciel, er noget jeg tidligere har afprøvet med succes. Det er en rigtig god måde at evaluere elevernes udbytte af forløbet på, dog giver den ikke nødvendigvis det store indblik i hvordan eleverne har set undervisningen. Ved at differentiere sværhedsgraden af spørgsmålene kan jeg også sikre mig at der er nogle spørgsmål hvor selv de svageste elever kan være med. For at få dem mere på banen vil jeg harpunere når der svares på tipskuponen, jeg vil altså bestemme hvem der svarer på hvilke spørgsmål – det plejer også at virke godt i forhold til denne evalueringsform.

Portefølje 2

Bohr og bomben

Forløbsplan

Formål:

At give eleverne et indblik i hvordan og hvorfor atombomben blev udviklet, at gøre dem bevidste om de tanker der lå bag samt den rolle Niels Bohr spillede i udviklingen af bomben.

Indhold:

Faglige mål:

- redegøre for væsentlige idéhistoriske og teknologihistoriske udviklingslinjer og begivenheder fra oldtiden til i dag
- analysere udvalgte historiske, kulturelle, samfunds- og videnskabsmæssige omstændigheder for teknologisk innovation, herunder vekselvirkning med naturen
- analysere samspillet mellem ideer, teknologier, natur og samfund, herunder betydningen for den menneskelige eksistens
- analysere konkrete faglige problemstillinger under inddragelse af forskelligartet historisk materiale
- diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver, herunder reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder

Kernestof:

- samspillet mellem ideer, teknologier, samfund og videnskab, herunder teknologisk videnskab
- erkendelsesteoretiske, etiske, livsfilosofiske og kulturelle aspekter ved udvikling og brug af teknologi

Metode:

Arbejdsformer:

Klasseundervisning, individuelt arbejde og gruppearbejde

Materialer:

Dokumentar:

Manden bag atombomben – en fortælling om Robert Oppenheimer og hvordan hans arbejde med atombomben stod i modsætning til hans personlighed. Passer rigtig godt i forhold til mit formål med forløbet. Findes på cfu.dk.

Baggrundslitteratur:

<https://www.etik.dk/etik-kens-historie/hvad-er-etik-formanden-det-etiske-r%C3%A5d-giver-sit-bud>

<https://www.religion.dk/viden/hvad-er-nytteetik>

<https://www.religion.dk/viden/hvad-er-pligtetik>

Alle tre tekster omhandler etik og hvad der forstås ved etik og forskellige former for etik. Teksterne er rimeligt lettilgængelige og letforståelige for eleverne.

Troelsen, Bjarne (red.) Moralen og dens begrundelse, Systime 1995, s. 39-53. En indføring i begreber som nytteetik og pligtetik, som kan bidrage til at give eleverne en bedre forståelse for de ovenstående begreber. De supplerer hinanden rigtig fint.

Circulating Reference af Bruno Latour s. 24 til linje 15 på s. 27. Det er lidt et vildt sats at give eleverne denne tekst, men den forklarer meget godt hvordan man er nødt til at indgå i forskellige netværk for at finde frem til et resultat, ligesom det også fint viser hvordan forskellige videnskabelige tilgange kan føre til forskellige konklusioner. Det skal ses som en indgang til at skabe en forståelse for hvordan man arbejder med ANT og hvorfor det kan give mening at bruge ANT i forhold til at se på udviklingen af atombomben som et samarbejde mellem forskellige aktører i forskellige netværk.

Kernetekst:

"Skruen uden ende" tema om atombomben s. 362-373

<https://www.forbes.com/sites/jamesconca/2013/12/07/why-did-we-make-the-atomic-bomb/#ede2eeb6e907> tekst som går mere i dybden med det rent historiske, hvor "Skruen uden ende" fokuserer mere på teknologien bag bomben og bruger historien som indpakning til beskrivelsen af teknologien.

<http://politiken.dk/kultur/art5425744/Bohr-og-bomben> Igen en tekst som omhandler historien bag atombomben, går dog mere ind og fokuserer på den danske vinkel og Niels Bohr.

<https://www.b.dk/globalt/det-var-ikke-atombomben-der-gjorde-det> En kritik af atombomben og den betydning for at afslutte anden verdenskrig, som atombomben er blevet tillagt. Tanken er at denne tekst først skal gøres tilgængelig for eleverne sent i forløbet, for at få dem til at reflektere over de konklusioner de tidligere er nået frem til, i forhold til det etiske i at smide to atombomber over Japan i 1945.

Kildetekst:

https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/bomb/large/documents/index.php?documentid=59&pagenumber=1 Pressemeddelelse fra Det Hvide Hus angående brugen af atombomben over Hiroshima. Det er her meget interessant at se på hvordan brugen retfærdiggøres i forhold til krigen og hvordan bomben italesættes.

Evaluerings:

For så godt som muligt at sikre at alle elever har lært de nødvendige faglige kompetencer og begreber er evalueringen todelt. For det første skal der laves præsentationer på klassen, hvor eleverne i grupper skal fremlægge forskellige aspekter af det faglige stof som er blevet gennemgået. For eksempel kan en gruppe

skulle fremlægge atombomben ud fra et nytteetisk synspunkt, mens en anden skal fremlægge fra et pligtetisk synspunkt.

For det andet har vi på klassen en diskussion som tager udgangspunkt i diskussionen om hvad atombomben kom til at betyde for verden efter anden verdenskrig. Her vil det være lærerens rolle at sikre at de korrekte fagtermer kommer i spil, især hvis ikke eleverne bruger de rigtige begreber, så skal der uddybes og forklares hvilke begreber der er i spil og hvorfor det netop er disse begreber.

Lektionsplan

1. og 2. lektion: Rollelæsning af Latour-teksten. Rollelæsning da det kan være en svær tekst at gå til.

Diskussion på klassen om teksten og hvad eleverne har fået ud af den. Intro til ANT og brug af ANT på en case.

3. lektion: Lektie til dagen er teksterne om etik. Diskussion på klassen om de forskellige former for etik og hvordan de kan supplere hinanden/stå i modsætning til hinanden.

4. og 5. lektion: Lektie til lektionen er teksten fra Skruen uden ende samt artiklen fra Forbes. Der samles op på lektien samt opstart af gruppearbejde med atombomben.

6. og 7. lektion: Artiklen om Bohr samt kildeteksten er lektie. Der arbejdes videre i grupperne.

8. og 9. lektion: Dokumentar ses på klassen. Gruppearbejdet afsluttes efterfølgende.

10. lektion: Lektie til dagen er artiklen om atombomben fra Berlingske. Der er præsentationer på klassen samt diskussion om atombomben. Her er det især vigtigt at læreren får inddraget den til dagen læste artikel i diskussionen.

Refleksioner

Forskelle og konsekvenser

Den primære forskel, i forhold til hvilken indgangsvinkel, teknologihistorisk eller idéhistorisk, man bruger når emnet er atombomben er umiddelbart etikken. I en teknologihistorisk gennemgang kan man hurtigt komme til udelukkende at fokusere på selve teknologien og se bort fra brugen af den og de overvejelser der ligger forud for brugen af den. På den måde risikerer man let at distancere eleverne fra de voldsomme konsekvenser af atombomben, både i forhold til de direkte berørte mennesker men også i forhold til de medfølgende miljømæssige konsekvenser af bomben. Samtidig risikerer man også, hvilket er mindst lige så væsentligt, at eleverne ikke får kendskab til de moralske overvejelser der lå bag både udviklingen og brugen af atombomben. Tanken med dette forløb er at eleverne skal få kendskab til at mange af hovedmændene bag udviklingen som udgangspunkt var modstandere af at bruge teknologien, men stadig arbejdede med den, blandt andet ud fra videnskabelige og teoretiske interesser, men også fordi at de blev presset til det af deres arbejdsgiver. Disse overvejelser er særligt vigtige, også for at forstå den verden der opstod i skyggen af atombomben, hvor man hurtigt kan give videnskabsmændene, som eksempelvis Niels Bohr og Robert Oppenheimer, en stor del af skylden for den frygt der prægede verden ligesom man også hurtigt ville kunne se dem som verdensfjerne mennesker der udelukkende ser på videnskaben og ikke tænker over konsekvenserne, hvilket jo netop ikke var tilfældet. Til gengæld ville en rent teknologihistorisk tilgang

formentlig kunne gøre emnet mere interessant for nogle af eleverne. Her tænker jeg især på dem der har Mat/Fys-studieretning, da de vil kunne få meget ud af hvordan bomben rent faktisk fungerer, altså at man går mere ned i teknologien og fysikken bag den. Det kunne faktisk være en oplagt mulighed for at arbejde tværfagligt med et naturvidenskabeligt fag.

I forbindelse med den teknologihistoriske del af forløbet, er der blevet fokuseret mere på ANT end på SCOT. Det har været et svært valg, da SCOT også kunne give mening. Dog er der det problem med at bruge SCOT, at den sociale kontekst i hvilken atombomben blev udviklet og brugt var meget rigid, da det meste af verden var i krig. Det har den betydning for mange sociale forhold, at store dele af befolkningen i de enkelte lande begynder at arbejde mod det samme mål og ofte begynder at omgås hinanden på en anden måde end man ellers ville, hvis ikke ens lande var i krig. Derfor giver det umiddelbart ikke så meget mening at anvende SCOT, da de sociale grupper ganske enkelt bliver for ens i forhold til målet med og brugen af teknologien. Ved at anvende ANT bliver der større mulighed for at undersøge de enkelte aktørers indbyrdes forhold og den måde de interagerer på, på en måde som giver mening, også selvom verden er i krig.

Ved at have en idehistorisk tilgang er der rigtig god mulighed for at komme ind på de ovennævnte etiske aspekter, ligesom det også giver en masse gode muligheder for at kigge bag om brugen af atombomben som våben. Over for dette kunne man for eksempel stille brugen af atombomben som noget man afskrækker andre med og diskutere både etikken bag begge situationer, men også de forskellige muligheder/problemer det kan give, hvis man som samfund besidder teknologien og enten bruger den eller ikke bruger den. Med et fokus primært på etik, er der en risiko for at overse andre interessante indgange, som for eksempel magt. Det vil give god mening at tydeliggøre og diskutere/problematisere forholdene mellem det at have bomben og true med at bruge den, kontra det ikke at have bomben og at blive truet med den. Her er magtforholdet meget tydeligt, men dog stadig interessant. En anden indgang til at tale magt i forbindelse med dette forløb, kunne være ved at fokusere på modstanderne af atomkraft i Danmark og se på hvordan de formåede at ændre den politiske dagsorden og forhindre udbredelsen af atomkraft her i landet. Her ser man en helt anden form for magt og brug af magt, end den man ser i det tidligere nævnte eksempel om besiddelse kontra ikke-besiddelse af atombomben.

Etik er et emne det kan være svært at tale med gymnasieelever om, langt hen ad vejen fordi de ganske enkelt ikke er modne nok til at forstå hvad der reelt menes. Atombomben som emne kan dog være en interessant indgangsvinkel til emnet, og en vinkel som vil have en god chance for at give eleverne en bedre forståelse for hvad man taler om, når man taler om etik og de forskellige etikformer.

Selve forløbet

At valget faldt på Bohr og bomben tager i stor grad udgangspunkt i et ønske om at give faget så dansk en vinkel som muligt. Ved at tage udgangspunkt i Niels Bohr er håbet at eleverne hurtigt kan se en sammenhæng med øvrige af uddannelsens fag, primært fysik, og at de bedre kan se at historien, især idé- og teknologihistorien, ikke kun omhandler mænd fra fremmede lande og deres tanker og opfindelser. Niels Bohr byder på en, sjældent, mulighed for at inddrage den danske vinkel i en moderne case, der omhandler en moderne teknologi som har haft stor betydning for de seneste knap 75 års verdenshistorie.

Som nævnt i teksten ovenfor, er håbet med forløbet at give eleverne en forståelse for og indsigt i etik og hvordan man kan arbejde med etik i idéhistoriefaget. Derudover er håbet også at give eleverne en god intro til ANT og at give dem et værktøj som de kan bruge fremover i forbindelse med det videre arbejde i idéhistorie. Samtidig er det også en god mulighed for at give en forståelse for hvad der får folk til at arbejde imod deres bedste overbevisning og udvikle en teknologi som de selv frygter.

Portefølje 3

Opdagelsesrejser og den europæiske kolonisering

Forløbsplan

Formål

At give eleverne et indblik i hvad der var baggrunden for den europæiske kolonisering efter 1492, hvilke konsekvenser det havde, både for de koloniserede og for europæerne, hvilket menneskesyn der kom til udtryk i store perioder af kolonitiden samt hvor og hvordan man den dag i dag kan se koloniseringen udtrykt i vores dagligdag.

Indhold

Faglige mål:

- redegøre for væsentlige idéhistoriske og teknologihistoriske udviklingslinjer og begivenheder fra oldtiden til i dag
- sammenligne udviklingen og brugen af ideer og teknologi på tværs af kulturer på forskellige niveauer, fra det lokale til det globale
- analysere udvalgte historiske, kulturelle, samfunds- og videnskabsmæssige omstændigheder for teknologisk innovation, herunder vekselvirkning med naturen
- diskutere aktuelle problemstillinger med udgangspunkt i fagets perspektiver, herunder reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende

Kernestof:

- idéhistoriske, teknologihistoriske og almenhistoriske udviklingslinjer fra oldtiden til i dag
- samspillet mellem ideer, teknologier, samfund og videnskab, herunder teknologisk videnskab
- erkendelsesteoretiske, etiske, livsfilosofiske og kulturelle aspekter ved udvikling og brug af teknologi
- forskellige tilgange til anvendelser af teknologi, ideer og historie.

Metode

Klasseundervisning, gruppearbejde

Materialer

Kernetekst:

Diamond, Jared: "Guns, Germs and Steel" i uddrag. Her skal der især fokuseres på hans vinkler omkring europæernes brug af husdyr som noget af det afgørende i forhold til koloniseringens succes.

Meyhoff og Mouritzen: Teknologihistorie ibog, kapitel 6, "Renæssancen og de store opdagelsesrejser". En gennemgang af især opdagelsesrejserne, den efterfølgende kolonisering og de konsekvenser denne havde. Der er især et godt fokus på de økonomiske aspekter af koloniseringen.

Nielsen et al.: "Skruen uden ende", s. 83-107 "Europa breder sig". Kapitlet omhandler perioden omkring afslutningen på middelalderen, renæssancen og den europæiske ekspansion fra slutningen af 1400-tallet.

Kildetekst:

http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/forordning-om-negerhandelen-1792/?no_cache=1&cHash=164d894e44880398695b1bdfa73c820a Forordning om negerhandelen af 16. marts, 1792. Forordningen som foreskriver at der fra 1. januar 1803 ikke længere må handles med slave til danske kolonier på de Vestindiske Øer. Her er det især interessant at bemærke at der primært lægges et økonomisk fokus, frem for et menneskeligt, hvilket ellers kunne synes nærliggende i betragtning og periodens, oplysningstiden, tanker om det frie menneske.

http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/den-franske-menneskerettighedserklaering-i-de-til-forsendelse-med-posten-allene-privilegerede-kioe/?no_cache=1&cHash=30881ca6bd36d000f866b4737a808336 Artikel fra *De til forsendelse med Posten allene privilegerede Kiøbenhavnske Tidender (senere Berlingske Tidende)* om den franske menneskerettighedserklæring

http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/den-amerikanske-uafhængighedserklaering-i-de-til-forsendelse-med-posten-alene-privilegerede-kioeb/?no_cache=1&cHash=34a6b2080b0966baa266d03f4329e562 Artikel fra *De til forsendelse med Posten allene privilegerede Kiøbenhavnske Tidender (senere Berlingske Tidende)* om den amerikanske uafhængighedserklæring.

De to ovenstående kilder er taget med for at give et indblik i de strømninger der sås i tiden i midten/slutningen af 1700-tallet.

Billeder:

<https://www.dr.dk/nyheder/kultur/historie/billeder-saadan-gik-det-da-vestinderne-kom-til-danmark>

Tanken med disse billeder er at eleverne i grupper skal arbejde med det menneskesyn der kommer til udtryk i billederne. Samtidig skal de også vurdere hvordan de forskellige kulturer spiller, og nok så vigtigt, forventes at spille sammen.

Dokumentar:

Diamond, Jared: Våben, hvede og stål del 1.

<http://hval.dk/mitcfu/materialeinfo.aspx?mode=2&page=1&pageSize=6&search=person:%20Jared%20Diamond&orderby=title&SearchID=eddc5fe7-c20a-4d18-b374-d51b23fe3983&index=1> Her ligger alle 3 dele af filmatiseringen af Diamonds bog, med danske undertekster for øget tilgængelighed for eleverne.

Tanken bag at se denne er at give eleverne et bud på hvordan man laver den epokale historie, men samtidig også at vise eleverne et bud på at forklare historien, som ikke er lavet af en person som primært er historiker, men i stedet er fysiolog, biolog og geograf. Baggrunden for kun at se del 1 og ikke alle tre dele er at man i del 1 får præsenteret de vigtigste af Diamonds synspunkter, hvorfor det ikke nødvendigvis giver mening at skulle bruge knap to timer mere på at se de øvrige afsnit.

Amerika før Columbus del 1

<http://hval.dk/mitcfu/materialeinfo.aspx?mode=-1&page=1&pageSize=6&search=amerika%20f%C3%B8r%20columbus&orderby=title&SearchID=72fa7461-6ab7-4231-802b-7a74c4ea996d&index=1>

En lidt misvisende titel til en god dokumentar som præsenterer ligheder og forskelle mellem Amerika og Europa frem mod Columbus' rejse i 1492. Det misvisende i titlen ligger i at den handler mindst lige så meget om Europa som om Amerika. Dokumentaren skildrer et Europa som er på vej i krise, man har udnyttet de europæiske naturressourcer til det maksimale og har samtidig mistet meget af sin samhandel med Asien, da Osmannerne har erobret den østlige Middelhavskyst. Derfor er det et isoleret, men militært og kulturelt stærkt Europa der står som modsætning til et amerikansk kontinent som er befolket af en masse stammesamfund, som for manges vedkommende rent teknologisk stadig befinder sig i stenalderen, altså langt efter Europa.

Evaluering

Evalueringen af forløbet vil gøres ved en gennemgang på tavlen af centrale begreber i opdagelsesrejserne og koloniseringen. Her vil der være særligt fokus på hvordan mange ting ændrer sig løbende undervejs i perioden, for eksempel menneskesynet, som især er interessant at se på i forhold til slavespørgsmålet og Europas rolle i verden fra en lille, ikke særligt betydelig spiller i slutningen af 1400tallet, hvor Europa er omgivet af fjender til alle sider til slutningen af 1700tallet og starten af 1800tallet, hvor Europa er det førende kontinent og har underlagt sig store dele af den øvrige verden.

Lektionsplan

1. og 2. lektion: Intro til forløbet og en historisk gennemgang af koloniseringen, med særligt fokus på hvorfor Columbus rejste ud og hvad han fandt. Dokumentaren "Amerika før Columbus" bliver set i 2. lektion.

3. og 4. lektion: Trekantshandlen og det økonomiske aspekt i koloniseringen. Der bliver her fokuseret meget på hvad der fik europæerne til at rejse ud og underlægge sig det meste af den kendte verden.

Merkantilismen som modsætning til den moderne kapitaliske økonomi bliver trukket frem, hvorfor gav det god mening at tænke sådan om økonomi på den tid, kontra hvad man tænker der giver god mening i dag.

5. og 6. lektion: Menneskesynet i Europa og Amerika og hvordan det udviklede sig i forbindelse med koloniseringen. Her bliver der især fokuseret på slaveriet og hvad der førte til ophævelsen af det. Der vil være fokus på de bagvedliggende argumenter for ophævelsen, både økonomiske og menneskelige, synet på mennesket og dets rettigheder, som opstod under oplysningstiden. Der vil her blive læst de tre kilder som er nævnt ovenfor.

7. lektion: Hvordan ser vi i dag på opdagelsesrejserne og hele koloniseringen. Dette vil langt hen ad vejen være en lektion hvor eleverne skal reflektere over deres eget syn på opdagelsesrejserne, koloniseringen og slaveriet. Der vil til dette blive inddraget billederne som er nævnt ovenfor, her skal eleverne arbejde med hvad de kan læse bagved selve billedet, for eksempel hvorfor det er interessant at der findes et billede af en kvinde fra de Vestindiske Øer sammen med en fra Island og en fra Færøerne, alle tre klædt i traditionelle folkedragter.

8. lektion: Her vil klassen se del 1 af Diamonds "Våben, hvede og stål". Der vil kort blive samlet op i forhold til ligheder og forskelle mellem denne fremstilling og den der ses i den tidligere sete dokumenter.

9. og 10. lektion: Der startes med en refleksion over Diamond i forhold til hvorfor det var Europa der koloniserede verden og ikke omvendt. Eleverne skal i grupper komme med egne bud på hvad der gjorde Europa i stand til at kolonisere resten af verden. Der afsluttes med en opsamling på klassen, både ud fra elevernes arbejde og ved at der trækkes tråde op til i dag – hvordan kan man i dagens Danmark se at vi som land tidligere var en kolonimagt og hvordan kan man se det for andre lande, tydeligst med England som stadig har en løs organisation via Commonwealth.

Refleksioner over forløbet

At valget faldt på opdagelsesrejserne og den europæiske kolonisering skyldes at det erfaringsmæssigt er et emne som eleverne kun har et perifert kendskab til, men som samtidig er relativt let at gå til for dem, samtidig med at det opfylder målet om at strække sig over en lang periode. Det interessante ved emnet er at der er så meget at tage fat på. I dette forløb ligger fokus meget på slavehandlen og den økonomiske teori som var afhængige af denne, ligesom menneskesynet også spiller en stor rolle. Et andet fokus der kunne være lagt er det mere teknologiske, hvorfor var europæernes teknologi så overlegen. Samtidig er det et emne hvor man hurtigt kan finde nogle niches som alle elever vil kunne finde interessante. Skal man fokusere på hvorfor, skal der fokuseres på forudsætninger eller er det mere interessant at se på konsekvenser ved koloniseringen og er der tale om konsekvenserne for de koloniserede eller kolonimagterne? Dette emne lægger op til at alle elever vil kunne finde noget der interesserer dem.

Nogle særlige overvejelser er der gjort i forhold til at anvendelsen af hele to dokumentarudsendelser. Dette valg skyldes at der er nogle væsentlige forskelle mellem, og mangler i, de to udsendelser som gør at de supplerer hinanden godt. Et eksempel kan være Diamonds gode fokus på betydningen af dyrehold i Europa, mens han et stykke hen ad vejen overser den rolle den europæiske kultur kontra den amerikanske spiller, noget som der er mere fokus på i den anden dokumentar. Derfor giver de to dokumentarer mulighed for at diskutere flere årsager til den europæiske dominans, end hvis man kun så den ene.

Forløbet er tænkt med et epokalt fokus, hvor der er særligt fokus på de landbrugsmæssige, geografiske og kulturelle forskelle som gør sig gældende i forhold til hvorfor Europa bliver det dominerende kontinent. Her kan der især, hvilket også giver god mening ud fra de tekster og dokumentarer der er taget med i forløbet,

fokuseres på hvordan de europæiske tamdyr og den europæiske kultur påvirkede og ændrede resten af verden og dannede grundlaget for den verden vi lever i i dag.

Samtidig er der også god mulighed for at inddrage økonomisk teori, primært merkantilisme, og undersøge hvordan disse påvirker måden vi som mennesker anskuer verden på. Ligeledes giver det god mening at trække tråde op til oplysningstiden og det syn på mennesket som opstår i forbindelse med denne, et syn som er radikalt anderledes end det man ser under koloniseringen fra ca. 1500-1800.

Menneskesynet og de kulturelle forskelle er også baggrunden for at tage de syv billeder af vestindere i Danmark med. Her ser man at der i flere tilfælde stadig er en klar kulturel forståelse(fordom) for hvordan en afrikaner ser ud og går klædt, samt hvilke hverv sorte mennesker kan bestride. Herigennem er håbet at bibringe eleverne en forståelse for hvordan nogle fordomme og forestillinger kan hænge fast, selvom samfundet, og samfundets syn på mennesker, ændrer sig over tiden.

Et andet interessant aspekt som søges inddraget i forløbet, fra lektion 7 og frem, er nutidens syn på fortiden. Hvordan kan og skal vi forholde os til fortiden og fortidens synder. Her kan det især være interessant at se på hele sagen omkring hvorvidt Danmark skal sige undskyld for sin fortid som slavenation eller ej, noget der med jævne mellemrum dukker i den offentlige debat, gerne i forbindelse med statsbesøg i tidligere kolonier, som det blev set i foråret 2017, hvor statsministeren besøgte de tidligere Dansk-Vestindiske Øer. Her er håbet at der kan komme en god debat på klassen om hvorvidt en sådan undskyldning giver mening eller ej og hvorfor.